

معرفی: اکنون به عنوان بیمارستان دادگستری معروف است که در سال ۱۳۳۴ با حدود ۳۵ تخت بیمارستانی برای خدمات رسانی ویژه به بانوان وقف شد، اما به مرور وضعیت آن تغییر کرد و اکنون بخش های مختلف دارد.

مستشار نوع دوست

میرزا معصوم فاضل عراقی از مؤسسان کانون و کلای دادگستری و مستشار اواخر دوره قاجار بود. او پس از اینکه پای منبر ملک المتکلمین از کمبود فضای درمانی و مشکلات نیازمندان در این زمینه مطلع شد، خانه اش را برای درمان نیازمندان وقف کرد. سال ها بعد او در اواسط دهه ۳۰ خورشیدی پس از ابتلا به بیماری و برای معالجه راهی آلمان شد و در مونیخ در گذشت. پیکرش به تهران بازگردانده و در آستان مقدس امامزاده عبدالله شهر ری به خاک سپرده شد. این بنای آجری دو طبقه را می توان در مقایسه با عمارت های اعیانی اواخر دوران قاجار با کاربری مسکونی و متعلق به خانواده های مرفه دانست که یکی از چند موقوفه فاضل عراقی است. پلان ساختمان، مستطیل شکل بوده و سازنده و معمار عمارت با پیشرفتگی و فرورفتگی هادر نما، تنوع ایجاد کرده است. روی کاشی های عمارت هم تصاویر شاهان و پادشاهان ایران باستان نقش بسته است.

نشانی: خیابان انقلاب اسلامی، ضلع غربی میدان فردوسی، کوچه پارس

شماره ثبت ملی: ۲۵۶۸

زمان ثبت اثر: ۱۳۷۸ هجری

وضعیت فعلی بنا: بیمارستان دادگستری

ویژه نامه روز هفتم
۱۱ آبان ۱۴۰۲
شماره ۱۹

برخی ساختمان های قجری وقف علم و دانش شدند

یادگار حکیم باشی ها، منجم ها و فیلسوف الدوله ها

بناهای تاریخی دوره قاجار که ویژگی های معماری منحصر به فردی دارند، به اماکن علمی، مدرسه و بیمارستان تبدیل شوند؛ ساختمان های تاریخی که بازدید از آنها، سفری دلچسب به دوره پرفراز و نشیب پایتخت محسوب می شود.

در سال های حکومت قاجار ها، مسیر پیشرفت علم و دانش در کشور به کندی سپری می شد، اما در همان سال ها هم در میان درباریان افراد معدودی بودند که راهشان به دنیای پزشکی، علم و دانش افتاد. علاقه آنها به علم باعث شد برخی

نیلوفر ذوالفقاری

کاخ مظفری (دارآباد)

نشانی: نیاوران، میدان باهنر، خیابان پورابتهاج

شماره ثبت ملی: ۳۷۹۲

زمان ثبت اثر: ۱۳ شهریور ۱۳۸۸

وضعیت فعلی بنا: بیمارستان مسیح دانشوری

معرفی: وقتی مظفرالدین شاه در شهر تبریز به بیماری سل مبتلا شد، طبیبان توصیه کردند از آن جایی که این بیماری درمان دارویی خاصی ندارد، بهتر است که پادشاه در جای خوش آب و هوا زندگی کند. ساخت کاخ دارآباد که به کاخ مظفری هم معروف است، با همین هدف آغاز شد.

نشانی: خیابان پاناما، کوچه مومتن (نوری زاد)

شماره ثبت ملی: ۳۱۰۴

زمان ثبت اثر: ۲۵ اسفند ۱۳۷۹

وضعیت فعلی بنا: در اختیار میراث فرهنگی

خانه مؤتمن الاطبا

معرفی: نقل شده، نخستین خانه ۳ طبقه ساخته شده در تهران آن سال هاست و در باغچه این خانه درخت ۱۰۰ ساله ای وجود دارد که بر جذابیت آن افزوده است.

حکیم باشی مخصوص سلطان

میرزا زین العابدین مومتن، نخستین فارغ التحصیل دارالفنون، پزشک مخصوص ناصرالدین شاه قاجار بود. او در سال ۱۲۶۲ شمسی، خانه ۳ طبقه ای در محله پاناما ساخت که جزو نخستین خانه های ۳ طبقه تهران نام گرفت. شهرت خانه او به حدی بود که ناصرالدین شاه روزی به او گفت شنیده ام خانه ۳ طبقه ساخته ای حکیم باشی! مومتن الاطبا پس از قتل ناصرالدین شاه بازنشسته و در اواخر عمر به بیماری چشمی مبتلا شد. به پاس خدمات او، مظفرالدین شاه ۵۰۰ تومان و یک عصای مرصع (جوهر نشان) به او داده بود.

اولین طبقه تهران

ناصرالدین شاه از آن خانه بازدید کرد و دستور داد که کوچه ای را که این خانه در آن بنا شده به نام مومتن الاطبا نامگذاری کنند. آن زمان مساحت این خانه ۸۰۰ متر مربع بوده، اما الان ۶۰۰ متر مربع از آن باقی مانده است. خانه مومتن الاطبا لوکیشن خانه پدري فرهاد در سريال شهرزاد و خانه پدري هم بوده است.

برای درمان مظفرالدین شاه

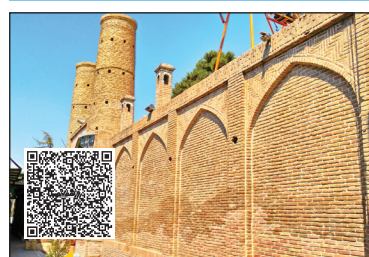
در دوران قاجار، کوچه های خاکی تهران و آب آلوده، فاکتورهای بسیار مهمی برای بروز بیماری های عفونی بودند. تهران تا قبل از لوله کشی در سال ۱۳۳۴ آب بسیار آلوده ای داشت که همین، یکی از عوامل مهم ایجاد بیماری سل بود. بسیاری از مردم نیز به دلیل آب آلوده از دنیا رفتند تا اینکه این بیماری دامن گیر شاه قاجار یعنی مظفرالدین شاه هم شد. به فرمان وزیر دربار محمدخان حکیم الملک و در سال ۱۲۷۳ باغی در قریه دارآباد و در محله شمیران با مساحت ۶۰ متر مربع خریدند و در آن کاخ مظفری یا کاخ دارآباد بنا شد که به آن کاخ شاهآباد نیز می گفتند. بعد از مرگ مظفرالدین شاه، این بنای تاریخی به آسایشگاهی برای معلولان تبدیل شد.

اولین بیمارستان تخصصی ریه

دکتر مسیح دانشوری نخستین پزشک متخصص ریه ایران بود که مدرسه پرستاری را در محوطه این کاخ افتتاح کرد. بیمارستان برای درمان بیماران مبتلا به سل تغییر کاربری داد و بعدها با ساخت ساختمان جدیدی این بنای تاریخی به کاخ موزه پزشکی هم تبدیل شد. مسیح دانشوری در سال ۱۲۷۸ در شهر نیشابور به دنیا آمد. او به مدرسه فرانسوی «سن لویی» تهران اعزام و بعد به رشته پزشکی علاقه مند شد. برای تحصیل در رشته طب به فرانسه رفت و در رشته بیماری های ریوی و سل فارغ التحصیل شد. او میراث شاه قاجار را به فرصتی برای مداوای بیماران تبدیل کرد. ساختمان های دیگری نیز در محوطه این کاخ در دهه ۲۰ شمسی ساخته شد که می توان از ساختمان فخرالدوله نام برد.

مدرسه فیلسوف الدوله

نشانی: خیابان مصطفی خمینی، پایین تراز خیابان پانزده خرداد

شماره ثبت ملی: ۱۹۱۰

زمان ثبت اثر: ۱۱ مرداد ۱۳۷۶

وضعیت فعلی بنا: مدرسه علمیه آیت الله حق شناس

معرفی: فیلسوف الدوله که سال ها در دربار قاجار پزشک مخصوص شاهان و درباریان بود، بخشی از املاک خود را وقف ساخت مدرسه فیلسوف الدوله کرد که حالا به عنوان مدرسه علمیه آیت الله حق شناس شناخته می شود.

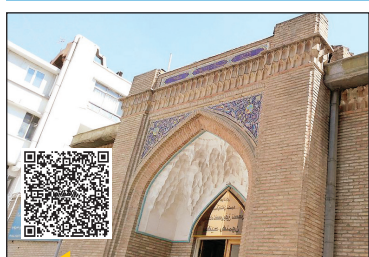
پزشک دربار ناصری

میرزا محمد کاظم خان رشتی (گیلاتی) فرزند محمد رشتی، ملقب به فیلسوف الدوله، ملک الاطبا و فیلسوف زمان، از اطبای سنتی عالی تبه ایران در قرن نوزدهم، از پزشکان دوران محمدشاه قاجار و حکیم باشی دربار و پزشک مخصوص ناصرالدین شاه قاجار بود. او پس از تحصیل علوم زمان خود و کسب مهارت در فن و نظر به پزشکی در دوران محمدشاه وارد دربار شد و پزشک شخصی ملکه مادر، مهد علیا بود.

مدرسه قجری

بنای مدرسه فیلسوف الدوله همزمان با ساخت امامزاده سیداسماعیل ۱۲ حجره در اطراف و ۲ ایوان و ورودی ساخته شده است. در طراحی این مدرسه، عناصری مانند جلوخان، هشتی، کاشی کاری های ظریف به کار رفته است. ورودی بنا مسیری غیرمستقیم به صحن امامزاده دارد. از ویژگی های این بنا وجود مقبره بابی آن کنار حیاط بسیار کوچک پشت صحن است.

مریض خانه میرزا عیسی وزیر

نشانی: خیابان جمهوری اسلامی، خیابان شیخ هادی

شماره ثبت ملی: ۳۳۸۳

زمان ثبت اثر: ۲ شهریور ۱۳۷۸

وضعیت فعلی بنا: بیمارستان وزیر (عیوض زاده)

معرفی: در دوره قاجار مریض خانه هایی با بودجه شخصی برای رفاه حال مردم تاسیس شدند که یکی از آنها مریض خانه وزیری بود. این بنای قاجاری، معماری تاریخی و ویژه ای دارد.

وقف مردم

میرزا عیسی وزیر، پسر میرزا موسی وزیر تفرشی بود. پس از فوت پدرش در سال ۱۲۸۲ قمری به جای او به عنوان نایب الحکومه تهران و وزیر و پیشکار کامران میرزا منصوب و از این تاریخ به وزیر معروف شد. گسترش تهران در سال ۱۲۸۴ قمری زیر نظر میرزا عیسی و میرزا یوسف آشتیانی انجام شد. او را به عنوان مردی نیکو کار می شناختند. در همه گیری بیماری های مانند وبا در آن زمان، میرزا عیسی به دنبال راه های برای کمک به مردم بود. در نهایت هم وقتی خودش به وبا مبتلا شد، وصیت کرد مریض خانه به بیمارستان مجهز تبدیل شود.

مدرسه طب

در کتیبه کاشی بالای سردر در این بنا چنین نوشته شده است: «مریض خانه ملتی که حسب الوصیه مرحوم میرزا عیسی وزیر... آقای شیخ هادی مجتهد نجم آبادی از ثلث آن مرحوم بنا فرموده اند و ابتدا با شدن از غره (اول) شهر رمضان ۱۳۱۸ هـ ق.»

خانه میرجلال الدین تهرانی

نشانی: ضلع غربی خیابان ری، نرسیده به سه راه امین حضور

شماره ثبت ملی: ۴۵۶۸

زمان ثبت اثر: ۱۱ دی ۱۳۸۵

وضعیت فعلی بنا: تنها سردر ورودی سالم مانده و بنا نیمه مخروبه است.

معرفی: منزل میرجلال الدین تهرانی در اواخر دوران قاجار ساخته شد. او یکی از اتاق ها را به موزه تبدیل و اشیای نفیس از قبیل کتب خطی، ساعت های آنتیک و وسایل ستاره شناسی و... را در آن نگهداری می کرد.

رصدخانه آقای ستاره شناس

سیدجلال الدین تهرانی سال ۱۲۷۲ در تهران و در خانواده ای مذهبی به دنیا آمد. پدرش سیدعلی شیخ الاسلام مردنی و از علمای دینی بود. او ابتدا در مدرسه تربیت تحصیل کرد و سپس به مدرسه سپهسالار فرستاده شد تا علوم دینی را یاد بگیرد. در جوانی از لحاظ علمی به مدارج بالایی دست پیدا کرد و به مرور در تهران شناخته شد. از آنجا که علاقه و استعداد زیادی در نجوم داشت، رصدخانه ای در خانه خود ساخت و با سایر رصدخانه های دنیا در ارتباط بود.

خانه مخروبه

دارای بیرونی و اندرونی بود. اتاق ها و سالن های زیادی داشت. وسط حیاط، چندین باغچه و یک حوض زیبا قرار داشت. این بنا از جنس چوب، سنگ، آجر و خشت ساخته شده بود. درون خانه با کاشی کاری های هفت رنگ و آینه کاری های بسیار زیبایی تزیین شده بود. پس از تخریب بنا دیگر اثری از این زیبایی ها جز سردر خانه باقی نمانده است.